

A Szótári Osztály 2015. évi jelentése

I. Az osztály fő feladatai 2015-ben

A magyar nyelv nagyszótára VI. Di–el kötete szócikkeinek írása, szerkesztése és a szótár egyik forrásául szolgáló Magyar történeti szövegtár bővítése 2001 és 2010 között keletkezett szövegekkel, valamint az Új magyar etimológiai szótár készítése.

II. A 2015-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

II/a. Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

A magyar nyelv nagyszótára VI. Di–el kötete szócikkeinek írása, szerkesztése, nyelvi-lexikográfiai és szaklektorálása, valamint a címszavak morfológiai kódolása során mintegy 1370 új szócikket írtak meg, és csaknem 1100 szócikk végleges változata készült el. Befejeződött a korpuszbővítés első szakasza, amelynek során a Magyar történeti szövegtár (MTSz.) felső korhatára 2010-re emelkedett. E munkafolyamat során megtörtént mintegy kétmillió szövegszónyi anyag szkennelése, elkészültek a szkennelt források kereshető szövegű pdf-fájljai, valamint az azokhoz tartozó rtf-fájlok, megtörténtek az XML-állományok validálásához szükséges javítások. Befejeződött a szövegek bibliográfiai adatainak összegyűjtése (a szövegek ún. fejlécezése), a szerzőségi és a keletkezési adatok filológiai ellenőrzése, és megtörtént a forrásjegyzék kiegészítése az új bibliográfiai tételekkel, megtörténtek a filológiai okokból szükséges törlések, illetve pótlások. Elkészült az 1772 és 2010 közötti szövegeket tartalmazó egységes, a szövegegységekhez bibliográfiai adatokat rendelő XML formátumú Magyar történeti szövegtár, majd abból a belső használatra szánt kereshető nfo-változat. Az MTSz. terjedelme több mint 10 százalékkal nőtt, közel 3 millió szövegszónyi szépirodalmi, személyes, szak-, hivatalos, illetve sajtónyelvi anyaggal bővült. Elkészült az *f* betűs címszólista a *fel* igeig végéig, a *g* és a *gy* betűs címszólista, valamint a *h* betűs listának kb. a hetedrésze.

Az Új magyar etimológiai szótár munkálataiban megtörtént az EWUng.-szócikkek magyarra fordított etimológiai részeiben a magyar és idegen nyelvi adatok ellenőrzése, valamint a még hiányzó *h*, *k*, *l*, *o-ty*, *z*, *zs* betűk szócikkeinek manuális kiegészítése. Megtörtént a releváns adatok kigyűjtése az *Nszt.* 2–5. kötetéből, az *MTSz.*-ből, részben a *SzT.*-ből, valamint folyóiratokból. Befejeződött a memoQ 6 fordítástámogató program segítségével lefordított teljes szótári anyag konvertálása XML formátumba, majd a felmerült informatikai problémák elemzése után az *uesz2.dtd* kialakítása. Megtörtént az *a* és *b* kezdőbetűs szócikkek szerkesztői átdolgozása: a szótörténeti adatok pótlásával, az etimológiai kifejtő részek szükség szerinti pontosításával és a szócikk végi utalások elhelyezésével a szócikkek végső formájának a kialakítása.

2015 szeptemberében a nagyszótári munkálat számára bevezette az osztály a széles körben elterjedt, nyílt forráskódú verziókövető SVN (Subversion) rendszert, amely lehetővé teszi, hogy a munkacsoport által közösen használt, egy központi szerveren tárolt fájlok (és azok változatai, módosításai) internetkapcsolaton keresztül ma már bárholonnan elérhetőek, visszakereshetőek. Az osztály két munkatársa *A keresőprogram webes elérhetőségével és megjelenítésével, valamint a nagyszótári XML-állományokban való keresésekkel kapcsolatos elképzelések* címmel dokumentumot állított össze, amelynek alapján a Nagyszótár webes megjelenésével kapcsolatos árajánlatkérések és tárgyalások megkezdődtek.

Az osztály munkatársai közül hatan folytatták egyéni kutató-, felsőoktatási, valamint a tudományos közéletben végzett munkájukat, illetve hárman doktori iskolai tanulmányaikat.

Nagyszótár:

Elkészült az 1772 és 2010 közötti szövegeket tartalmazó egységes, a szövegegységekhez bibliográfiai adatokat rendelő XML formátumú, több mint 10 százalékkal megnőtt *Magyar történeti szövegtár*, majd abból a belső használatra szánt nfo formátumú kereshető változat. Elkészült mintegy 1370 új és 1100 szerkesztett, (szak)lektorált, valamint morfológiailag kódolt szócikk a *di-el* kezdetű anyagból. Elkészült az *f* betűs címszólista a *fel* igekötő végéig, a *g* és a *gy* betűs címszólista, valamint a *h* betűs listának a hetedrésze.

Etimológiai szótár:

Megtörtént a magyarra fordított EWUng.-szócikkek etimológiai részeiben az adatok ellenőrzése és kiegészítése. Meghatározott forráskörből megtörtént a releváns adatok kigyűjtése. Befejeződött a lefordított teljes szótári anyag konvertálása XML formátumba, valamint az *uesz2.dtd* kialakítása. Megtörtént az *a* és *b* kezdőbetűs szócikkek szerkesztői átdolgozása, a szócikkek végső formájának a kialakítása.

II/b. Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

A Szótári Osztály munkatársai tudományos ismeretterjesztő előadások, nyomtatott és on-line publikációk, valamint rádióműsorok segítségével a laikus érdeklődők ismereteit is gyarapították a nyelvtudomány, különösen a lexikográfia kérdéskörében.

Egy kolléga ismeretterjesztő előadást tartott a XXIII. Országos Ifjúsági Anyanyelvi Tábor A Magyar Nyelv Múzeumában (Sátoraljaújhely–Széphalom), egy pedig a MTÜ 2015 intézeti rendezvényén az Akadémia székházában.

Egy kolléga az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet felkérésére a 8., illetve 12. osztály számára készített kísérleti magyar nyelvtankönyv és munkafüzet szakmai bírálatát végezte.

Egy kolléga az anyakönyvezhető nevek iránti kérelmeket elbíráló intézeti Utónévbizottság elnöke, és részt vett a tárcaközi Földrajzinév-bizottság munkájában.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2015-ben

Az osztály négy munkatársa tanított felsőoktatási intézményben: két munkatárs a PPKE BTK Magyar Nyelvészeti Tanszékén, kettő az Eötvös Loránd Tudományegyetemen.

Az osztály munkatársai öt tudományos testületi tagsággal rendelkeznek, valamint két folyóirat, illetve sorozat szerkesztői vagy szerkesztőbizottsági tagjai, egy munkatárs nem akadémikus köztestületi képviselőként vett részt az MTA I. Osztályának munkájában.

Tudományos testületi tagságok: MTA Nyelvtudományi Bizottság 1 (titkár)
az MTA Nyelvtudományi Bizottsága mellett működő Szótári Munkabizottság 2 (egyik titkár)
MTA Magyar Nyelvi Osztályközi Állandó Bizottság 2

Szerkesztőbizottsági tagságok:

Lexikográfiai Füzetek

Névtani Értesítő

Az osztály egy munkatársa a Szótári Munkabizottság titkáráként részt vett a munkabizottság által meghirdetett „Kiváló Magyar Szótár” díjért kiírt pályázat szervezésében és lebonyolításában, valamint a X. Szótárnapon *Szótárírás a Kárpát-medencében. A magyar és a szomszédos országok többségi nyelveinek kétnyelvű szótárai* címmel a Nyelvtudományi Intézetben rendezett konferencia megszervezésében.

Egy munkatárs igazgatótanácsi tagként dolgozott a *COST Action IS1305 European Network of e-Lexicography (ENeL)* projektben. Feladata volt az időközben elkészült európai szótárportál megfelelő magyar vonatkozású információkkal való ellátása, illetve a portál tartalmának ellenőrzése. E munkálat keretében 2015. február 11–13. között Bécsben az Österreichische Akademie der Wissenschaften, augusztus 13–14. között pedig Angliában (Herstmonceux Castle) a Institute for Dutch Lexicology (Leiden) szervezésében vett részt munkatalálkozó. Ugyancsak e projekt keretében június 1–12-ig a Szótári Osztályon kutatót Hindrik Sijens holland lexikográfus, aki munkájának eredményét június 11-én intézeti előadás keretében ismertette.

Az osztály két munkatársa december 3-án Bécsben részt vett a *Biodiversity and linguistic diversity: Linked Open Data for Living Organism* című workshopon, amelynek célja az ottani Természettudományi Múzeummal való jövőbeli együttműködés elvi lehetőségeinek körvonalazása volt.

Az osztály két munkatársa előadást tartott a Nyelvtudományi Társaság egy-egy szakosztályának ülésén.

Intézményi és pályázati együttműködések

intézeti kutató(k) neve	a pályázat címe	az együttműködő			pályázati keret
		intézmény	tanszék	vezető kutató	

- *A magyar nyelv nagyszótára rendszeres és időszakos informatikai feladatainak ellátására szerződés keretében a MorphoLogic Kft. ad munkatársat, illetve SVN-rendszer számára ők biztosítanak tárhelyet.*

Részvétel nemzetközi konferenciákon

előadó	előadás címe	konferencia elnevezése	helye (város)	ideje (hónap)
Petykó Márton	„I know you're a troll.” – Why do certain participants of Hungarian political blogs identify other participants as internet trolls?	Fourth International Postgraduate Conference on Language and Cognition (ELC4)	Vigo	február

Petykó Márton	Intention attribution and discursive identity construction in computer-mediated discourses	DiscourseNet15: Discourses of Culture – Cultures of Discourse	Belgrád	március
Petykó Márton	From linguistic constructs to intentions and identities in computer-mediated discourses	3 rd International Symposium: Micro-Analysis of Online Data (MOOD-Z)	Zürich	július

Részvétel hazai konferenciákon

előadó	előadás címe	konferencia elnevezése	helye (város)	ideje (hónap)
Evellei Kata	Az <i>el</i> igekötő jelentésrendszere	Nyelvészdoktoranduszok 19. Országos Konferenciája	Szeged	november
Teperics József	Hogyan végezzünk ma változásvizsgálatot? – Az őrségi és hetési nyelvjárás újragyűjtésének előmunkálatai	MANYE 25.	Budapest	március–április
Teperics József	Az őrségi és hetési nyelvjárás újragyűjtése felé – módszertani kérdések és előzetes	VI. Dialektológiai Szimpozion	Szombathely	szeptember

IV. A 2015-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

intézeti kutató(k) neve	a pályázat címe	az együttműködő			pályázati keret
		intézmény	tanszék	vezető kutató	

V. A 2015-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

ITTZÉS NÓRA (2015): A magyar nyelv nagyszótárának metamorfózisai: a cédulagyűjteménytől az elektronikus adatbázisokig. In: *Magyar Nyelvjárások* 52.évf. p. 65–72.

<http://mnytud.arts.unideb.hu/mnyj/52/08.ittzesn.pdf>

KÖVECSES, ZOLTÁN – SZELID, VERONIKA – NUCZ, ESZTER – BLANCO-CARRION, OLGA – ARICA AKKÖK, ELIF – SZABÓ, RÉKA (2015): Anger metaphors across languages: A cognitive linguistic perspective. In: Heredia, Roberto R. – Cieslicka, Anna B. (szerk.): *Bilingual Figurative Language Processing*. Cambridge University Press, New York. p. 341–367.

<http://ebooks.cambridge.org/ebook.jsf?bid=CBO9781139342100>

PETYKÓ MÁRTON (2015): A boszorkányperek mint közösség- és identitásképző diskurzusok. In: *Magyar Nyelv* 111. évf. 2. sz. p. 147–161.

http://www.c3.hu/~magyarnyelv/15-2/PetykoM_15-2.pdf

SZABÓ RÉKA (2015): *Metaforák és szimbólumok. C. G. Jung szimbólumértelmezésének és a fogalmi metaforák elméletének összevetése*. Oriold és Társai Kiadó, Budapest. 231 p.

<http://hu.orioldbooks.com/2015/09/metaforak-es-szimbolumok.html>

VI. Az osztály teljesítményének főbb számszerű mutatói 2015-ben (mellékletben)

VII. A 2016. évi főbb kutatási célkitűzések

A Szótári Osztályon 2016-ban két szótár – *A magyar nyelv nagyszótára* és az *Új magyar etimológiai szótár* – munkálatai folynak

2016-ban befejeződik *A magyar nyelv nagyszótára VI. Di–el* kötetének szerkesztése-főszerkesztése, nyelvi-lexikográfiai és szaklektorálása, a címszavak morfológiai kódolása, és megtörténik a kötet kiadói előkészítése és megjelentetése. Folyik a következő kötet szócikkeinek írása, szerkesztése. Véglegesedik az *f* és a *h* betűs címszólista, és az *i* betűtől folytatódik a címszólista összeállítása. Megtörténik a *Magyar történeti szövegtár* új változatának és a szótári adatbázisnak a webes hozzáférhetővé tétele az erre a célra kialakított lekérdező felületeken keresztül, valamint a szótári XML-állományokban való kereséshez szükséges keresőprogram bevezetése.

Lezáródik az K83540 számú OTKA-pályázat, de intézeti kutatás keretében tovább folyik az etimológiai szótár elektronikus változatának véglegesítése és a nyomtatott változat előkészítése.

Az osztály munkatársai folytatják felsőoktatási és tudományos közéleti tevékenységüket, doktori iskolai tanulmányaikat, illetve disszertációjuk írását.

Melléklet: A Szótári Osztály publikációi 2015-ben

Budapest, 2016. január 12.

Ittész Nóra
osztályvezető